

Kritik mot Kriminalvården, häktet Göteborg, för hanteringen av en intagens begäran om tandvård

---

Beslutet i korthet: En intagen i häktet Göteborg hade väntat i mer än en månad på akut tandläkartid när han förflyttades till anstalt utan att ha fått någon tandvård. Han fick därmed inte någon behandling för sina tandbesvär inom de tidsramar som anges i myndighetens egna riktlinjer. JO anser att den intagne har orsakats onödigt lidande. Enligt JO är det inträffade inte acceptabelt, och därför får häktet Göteborg kritik. Häktet kritiseras också för att dokumentationen i det aktuella ärendet har varit otillräcklig. I beslutet uttalar JO vidare att häktet måste se till att intagna som är i behov av akut tandvård får det så snabbt som möjligt och att det är viktigt att det på enskilda verksamhetsställen finns tydliga, lämpligen skriftliga, närmare rutiner för hur sådana fall ska hanteras. De rutiner som har tillämpats i häktet Göteborg framstår enligt JO som klart bristfälliga.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 22 april 2021 framförde AA klagomål mot Kriminalvården, häktet Göteborg, och anförde i huvudsak följande.

För cirka tre månader sedan ramlade han från sängen mot sina framtänder. Han har skrivit om detta till personalen men har inte fått något svar. Han har haft tandvärk länge och har tagit värktabletter. Med tiden har tanden gått av och han har skrivit till personalen igen.

Utredning

Daganteckningar togs in och granskades. Vidare inhämtades muntliga upplysningar från häktet. JO begärde därefter att Kriminalvården skulle yttra sig över uppgifterna i anmälan. Yttrandet skulle även innehålla en redogörelse för följande:

- a) rutinerna för hur en intagens begäran om tandvård och tandläkarbesök ska hanteras och dokumenteras

- b) väntetiderna för att få tandvård och Kriminalvårdens bedömning av hur dessa förhåller sig till de tider som anges i bilaga 2 till Kriminalvårdens handbok för hälso- och sjukvården inom Kriminalvården (2012:11).

I sitt remissvar anförde Kriminalvården, region Väst, genom regionchefen, bl.a. följande:

Uppgifter om sakförhållandena har hämtats in från VO häktet Göteborg samt Kriminalvårdsregistret, KVR, där bl.a. följande uppgifter framkommit.

Akuttandvård på Häktet Göteborg hanteras på följande sätt. Om en intagen önskar akuttandvård skriver han en hemställan som sedan lämnas vidare till vakthavande befäl som förvarar hemställan och samlar dessa i ett kösystem. Listan gallras sedan någon gång per år. I bilagan till Kriminalvårdens handbok gällande hälso- och sjukvård framgår rekommenderade tidsangivelser för att erhålla akuttandvård. Dessa är tyvärr väldigt svåra att förhålla sig till då medicinsk bedömning inte går att genomföra samt att ytterligare förhållanden i verksamheten måste beaktas, exempel på detta är att grundläggande säkerhetsbemanning finns på plats. Då häktet i nuläget inte har någon egen tandläkare på plats så genomförs akuta tandläkarbesök på extern tandläkarmottagning. Detta kräver en del planering samt högre personalåtgång vilket också begränsar möjligheten till akuta tandläkarbesök. Om det är något fall som bedöms mer akut än andra, så prioriteras dessa. Häktets sjukvårdspersonal kan i vissa fall hjälpa till med dessa prioriteringar.

Vid en genomgång av de ansökningar som förvaras hos vakthavande befäl så har det inte gått att hitta några ansökningar från AA. Det har därför inte gått att fastställa om AA lämnat in en eller flera ansökningar om akuttandvård. Det finns en daganteckning från den 21 april 2021 där det bl.a. framgår följande. AA tidigare lämnat in tre ansökningar om att få komma till tandläkaren. Han har mycket ont och att han inte kan sova eller äta. Han har i cirka tre veckor dagligen tagit värktabletter mot sin tandvärk men upplever inte att de hjälper. I veckan har även en del av tanden fallit bort. Han känner sig maktlös och vädjar om hjälp. AA är placerad i tandläkarkön men enligt vakthavande befäl är det många veckor i kö innan AA kan få vård. Han hänvisas också till att fortsätta ta värktabletter.

Det finns också en daganteckning från dagen efter, den 22 april 2021, där det framgår att AA ringt och sagt till personal att han har haft ont i tre månader och att det har blivit mycket värre de senaste dagarna. AA lät enligt personal uppgiven och sade att han inte visste vad han behövde göra för att få hjälp.

Det finns ytterligare en daganteckning från den 25 april 2021 där det bl.a. framgår att AA haft tandvärk i flera veckor och att det har blivit värre. AA tar Ipren och Alvedon varje dag mot smärtan och för att motverka inflammation, men han mår inte bra. AA stannar ibland på sitt bostadsrum, vägrar aktiviteter och missar promenader p.g.a. sin tandvärk. I daganteckningen framgår också att vakthavande befäl informerats om ovanstående.

Häktet Göteborg konstaterar att AA förflyttades till anstalten ... den 20 maj 2021. Från den 21 april 2021, då det finns en daganteckning där AA:s besvär framgår och att han ansökt om att få träffa tandläkare tre gånger har häktet inte lyckats tillgodose AA:s behov av akuttandvård. Detta är utanför ordinarie rekommenderade tidsangivelser. Häktet Göteborg är väl medvetna om problematiken och har ett pågående arbete med att lösa tekniska problem i syfte att hålla med egen mottagning för tandläkare. Detta beräknas vara slutfört under hösten 2021.

Häktet har avslutningsvis anført att det inte gått att ta reda på hur långa väntetiderna är för att erhålla akuttandvård. Häktet konstaterar dock att man inte uppfyller de tidsangivelser som Kriminalvården satt upp i bilaga 2 i handboken om hälso- och sjukvård.

Författningsbestämmelser

Av 1 kap. 4 § häkteslagen (2010:611) framgår att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

Av 5 § häktesförordningen (2010:2011) framgår att för varje intagen ska det föras en journal som dokumenterar den intagnes verkställighet. Av journalen ska det framgå vem som har dokumenterat en viss uppgift och när det gjordes.

Av 1 kap 16 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om häkte [KVFS 2011:2, FARK Häkte, JO:s anm.] framgår att en intagen som behöver akuttandvård ska beredas sådan vård, om han eller hon medgett att häktet för täckande av tandvårdskostnaderna får förfoga över hans eller hennes medel inom Kriminalvården. (KVFS 2013:5)

Av allmänna råd till 1 kap. 16 § FARK Häkte framgår att med akuttandvård avses avhjälpande av smärttillstånd orsakat av kariesskada, tappad fyllning, trauma eller akut infektion från tand, käke, tandfäste eller munslemhinna. Även insättning av temporär tandersättning till följd av akut uppkommen framtandsförlust betraktas som akuttandvård. Utgångspunkten är att en intagen ska bekosta all tandvård själv. (KVFS 2013:5)

Av bilaga 2 (Checklista vid akutsjukdom för vakthavande befäl) i hälso- och sjukvården inom kriminalvården, handbok för Kriminalvårdare m.fl. (2012:11) framgår avseende tandvård följande:

- Svåra infektioner (synlig svullnad), trauma på framtänder, svår värk - kontakta tandläkare snarast – senast inom 24 tim.
- Värk i tand eller tandkött – tandläkartid inom sju dagar.
- Trasiga plomber med vassa kanter, trasig protes, tappade tänder – tandläkartid inom en månad.

Kriminalvårdens bedömning

Rutinerna för hur en intagnes begäran om tandvård och tandläkarbesök ska hanteras och dokumenteras

Som framgått av häktet Göteborgs redogörelse så finns det ingen skriftlig rutin som beskriver hur en intagens begäran om tandvård ska hanteras. Häktet har dock redogjort för en muntlig rutin och hur denna ska tillämpas. Av häktets redogörelse framgår dock inte uttryckligen hur vakthavande befäl ska hantera ansökningar om akuttandvård dels avseende hur bedömningarna ska göras avseende om besvären ska betraktas som akuta eller hur bedömningen görs när en intagen prioriteras framför en annan intagen. Det framgår inte heller när och hur ofta vakthavande befäl ska kontakta extern tandläkare eller vilka åtgärder som vid ett brådskande ärende kan behöva vidtas om det t.ex. inte finns någon akut tid hos extern tandläkare. Det finns heller ingen rutin som beskriver om eller på vilket sätt hanteringen av dessa ärenden ska dokumenteras.

Väntetiderna för att få tandvård och hur de förhåller sig till de tider som anges i bilaga 2 Kriminalvårdens handbok för hälso- och sjukvården inom Kriminalvården (2012:11)

Som framgår av 1 kap. 16 § FARK Häkte ska en intagen som behöver akuttandvård beredas sådan vård, om han eller hon medgett att anstalten för täckande av tandvårdskostnaderna får förfoga över hans eller hennes medel inom Kriminalvården. I bilaga 2 (Checklista vid akutsjukdom för vakthavande befäl) i hälso- och sjukvården, handbok för Kriminalvårdare m.fl. (2012:11) framgår avseende tandvård att sådan behandling, beroende på problemens karaktär, ska erbjudas allra senast inom en månad men i vissa fall inom sju dagar eller inom 24 timmar.

Kriminalvården kan konstatera att det inte gått att klarlägga om AA faktiskt lämnat in några skriftliga ansökningar om akuttandvård. Oaktat detta så noterar

Kriminalvården att det i daganteckningen från den 21 april 2021 bl.a. framgår att AA var placerad i tandläkarkön men att det enligt vakthavande befäl var många veckor i kö innan AA kunde få behandling. Redan här, d.v.s. den 21 april 2021, synes vakthavande befäl ha haft kännedom om AA:s besvär, och även om det inte gått att hitta en ”skriftlig” ansökan, har vakthavande befäl redan då sagt att AA varit uppsatt på en kölista och att det skulle dröja flera veckor innan AA kunde få behandling. Räknet från den 21 april 2021, då den första daganteckningen upprättades, fram till det att AA förflyttades till anstalt den 20 maj 2021 erhöll AA inte någon behandling inom någon av de tidsramar som framgår av bilaga 2 i handboken för hälso- och sjukvård. Det finns heller ingen dokumentation (utöver tre daganteckningar) av vilka besvär AA bedömdes ha och hur snabbt han i så fall hade behövt beredas behandling. Häktet Göteborg har inte angett någon annan förklaring till varför AA inte erhöll någon behandling än att de för närvarande har svårt att erbjuda intagna behandling inom de rekommenderade tidsangivelserna och att man inte uppfyller de tidsangivelser som Kriminalvården satt upp i bilaga 2 i handboken om hälso- och sjukvård.

Kriminalvården menar att avsaknaden av tydliga rutiner och dokumentation kan leda till en rad oönskade konsekvenser såsom godtyckliga bedömningar, rättsosäkerhet och onödigt tidsutdräkt för intagna att få behandling. Det är allvarligt att en intagen inte får behandling för akuttandvård inom de tidsramar som Kriminalvården själva tagit fram och som framgår av bilaga 2 i handboken för hälso- och sjukvård.

Vid en sammantagen bedömning av hanteringen av AA:s ärende anser Kriminalvården att både häktets hantering i det enskilda fallet samt avsaknaden av dokumentation och rutiner varit bristfälliga. För AA:s del har dessa brister medfört att han inte fått den behandling som han skulle ha erhållit och som därför också orsakat honom onödigt lidande.

Vetskapen om att rutinerna gällande tandläkarbesök på sina håll är bristfälliga i region Väst har föranlett regionchefen att fatta beslut om ett särskilt uppdrag avseende framtagande/revidering av skriftliga rutiner gällande intagnas tandvård på samtliga anstalter och häkten i regionen. Uppdraget ska vara genomfört och redovisat senast den 1 november 2021.

Som en mer omedelbar åtgärd, i syfte att underlätta genomförandet av akuttandvård, utreds nu också möjligheten att låta intagna på häktet Göteborg att få behandling av upphandlad tandläkare i anstalten Skogome.

Det mera långsiktiga arbetet med att åter öppna tandläkarmottagningen på häktet Göteborg fortskrider och alla förutsättningar bedöms nu vara på plats.

Bedömning

Rättslig reglering

Kriminalvården har i sitt remissvar redogjort för relevant rättslig reglering. Det finns också skäl att nämna följande.

En myndighet ska se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla. Myndigheten ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälpen ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Den ska ges utan onödigt dröjsmål. Detta framgår av 6 § förvaltningslagen (2017:900).

Vidare anges i 9 § första stycket samma lag att ett ärende ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts.

Enligt 6 § förordningen (2018:1746) om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område får en sådan journal som avses i 5 § häktesförordningen innehålla uppgifter om alla beslut som har fattats, viktiga händelser under vistelsen i häkte och väsentliga uppgifter om vidtagna eller planerade åtgärder som gäller den häktade. Journalen får även innehålla uppgifter om andra omständigheter som är av betydelse under vistelsen i häkte.

I 6 kap. 5 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (2011:2) om häkte, FARK Häkte, föreskrivs att en intagen som behöver akuttandvård får beviljas bidrag för sådan vård.

Hantering av AA:s begäran om tandvård

Det kan inledningsvis nämnas att JO såväl i anmälningar som under inspektioner återkommande får klagomål mot Kriminalvården i fråga om tandvård. JO har i tidigare beslut också kritiserat olika verksamhetsställen för dröjsmål med att bereda intagna sådan vård (se t.ex. JO:s beslut den 18 oktober 2018, dnr 2254-2017, samt mitt beslut den 14 december 2020, dnr 477-2020, och inspektionsprotokoll, dnr 8042-2021). Vidare har Justitiekanslern (JK) riktat kritik mot ett häkte för att ha dröjt drygt fyra månader med att verkställa ett beslut om akuttandvård (se JK:s beslut den 15 december 2021, dnr 2021/1994).

När det gäller AA:s ärende har Kriminalvården anfört att det inte har kunnat klarläggas om han vid något tillfälle skriftligen har ansökt om akut tandvård. Som myndigheten har konstaterat var det emellertid känt för häktespersonalen redan den 21 april 2021 att AA hade besvär. Av utredningen framgår att han har tagit upp detta med häktespersonalen och vädjat om hjälp. Han har bl.a. uttryckt att han hade mycket ont samt svårt att äta och sova. Han har också påtalat att en del av tanden har fallit bort. Enligt Kriminalvården placerades AA i tandläkar-kön i anslutning till detta, men väntetiden vid den aktuella tidpunkten var flera veckor.

Det har framkommit att AA hade väntat i mer än en månad på tandläkartid när han den 20 maj 2021 förflyttades från häktet till anstalt utan att ha fått någon tandvård. Det är därmed utrett att AA inte har fått behandling för sina tandbesvär inom de tidsramar som anges i myndighetens egna riktlinjer. Som Kriminalvården har varit inne på uppfattar jag att AA har orsakats onödigt lidande. Det är inte acceptabelt och häktet Göteborg förtjänar kritik.

Bristande dokumentation

Oavsett om AA lämnat in en skriftlig ansökan om tandvård har han alltså vänt sig till häktespersonalen med sina besvär. Såvitt framgår av utredningen saknas dokumentation bl.a. av vilka överväganden som har gjorts av hur akut AA:s behov av tandvård varit och om tand- eller sjukvårdspersonal rådfrågats. Det finns inte heller någon dokumentation som visar om häktet har vidtagit några faktiska åtgärder för att säkerställa att AA skulle få en tandläkartid.

JO har vid upprepade tillfällen framhållit vikten av att Kriminalvården dokumenterar sina beslut, åtgärder och ställningstaganden på ett korrekt sätt. Detta är av stor betydelse för den enskilde som är föremål för myndighetens åtgärder, inte minst för att säkerställa att han eller hon får tillgång till de insatser eller det stöd som är motiverat, men även för att en korrekt dokumentation främjar rättssäkerheten i de ställningstaganden som rör den enskilde. Bristande dokumentation försvårar också för mig att utreda vad som har hänt och bedöma myndighetens agerande. Min uppfattning är att en intagens begäran om tandvård och tandläkarbesök alltid ska dokumenteras i den intagnes journal. Jag menar vidare att försök att boka tid liksom andra liknande åtgärder som vidtas för att tillgodose ett vårdbehov också bör noteras. Det är inte nödvändigt att det görs i den intagnes journal, men någonstans bör det anges. I likhet med Kriminalvården anser jag att häktets dokumentation i det aktuella ärendet har varit otillräcklig. Häktet Göteborg kritiserar också i det här avseendet.

Avslutande synpunkter

Som framgått har bristerna i häktets hantering av AA:s ärende medfört att han inte har fått besöka en tandläkare. Enligt min mening måste häktet se till att intagna som är i behov av akut tandvård får det så snabbt som möjligt. Och det är naturligtvis viktigt att det på enskilda verksamhetsställen finns tydliga, lämpligen skriftliga, närmare rutiner för hur sådana fall ska hanteras. De rutiner som har tillämpats i häktet Göteborg framstår som klart bristfälliga. Jag har inte grund för att ifrågasätta att vakthavande befäl getts uppdraget att boka tandläkartid och förstår att det är den befattningshavaren som ordnar transporter för att en intagen ska kunna genomföra ett tandläkarbesök utanför häktet. Det framstår dock som att vakthavande befäl i praktiken också har anförtrotts uppgiften att göra prioriteringen mellan intagna och i det sammanhanget bedöma deras behov av akut tandvård. Sådana överväganden kan vara långt ifrån enkla och jag utgår från att vakthavande befäl samråder med avdelningspersonalen eller vid behov utbildad tandvårdspersonal. Rent allmänt vill jag understryka att kriminalvårdstjänstemän, som normalt inte är medicinskt utbildade, bör vara mycket försiktiga vid bedömningen av intagnas behov av tandvård och aldrig nonchalera intagnas uppgifter i det avseendet (jfr t.ex. JO 2010/11 s. 238). Jag vill även peka på att jag i mitt tidigare nämnda beslut den 14 december 2020 uttalade bl.a. att faktiska förhållanden och praktiska förutsättningar inte får vara styrande för när en intagen kan få nödvändig vård.

Kriminalvården har i sitt remissvar redogjort för flera åtgärder som har vidtagits sedan det framkommit att de rutiner som gäller för intagnas tandvård varit bristfälliga i regionen. Jag välkomnar givetvis detta och utgår från att intagna i häktet Göteborg framöver får den tandvård som de har rätt till.

Avslutningsvis kan nämnas att jag i dag i ett annat beslut (JO:s ärende med dnr 4091-2021) också har kritiserat Kriminalvården, anstalten Borås, för hanteringen av en intagens ansökan om akut tandvård och för bristande dokumentation.

Ärendet avslutas.